EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 4.10.2013
COM(2013) 683 final

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ (veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest) rakendamisest liikmesriikide 2008.–2011. aasta aruannete põhjal

{SWD(2013) 405 final}

KOMISJONI ARUANNE NÕUKOGULE JA EUROOPA PARLAMENDILE

nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ (veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest) rakendamisest liikmesriikide 2008.–2011. aasta aruannete põhjal

1. SISSEJUHATUS

Nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ (edaspidi „nitraadidirektiiv”) eesmärk on vähendada põllumajandusest pärinevatest nitraatidest tingitud veereostust ja vältida kõnealust reostust mitme liikmesriikide jaoks kohustusliku meetme abil:

- iga tüüpi veekogude vee seire (nitraadisisalduse ja troofilise seisundi jälgimiseks),
- reostunud või reostumisohtu sattunud veekogude kindlaksmääramine kõnealuse direktiivi I lisas esitatud kriteeriumide alusel,
- nitraaditundlike alade määramine (need on alad, kust teatavad veekogud saavad oma vee, mis soodustab selliste veekogude reostumist nitraatidega),
- kogu liikmesriigi territooriumil vabatahtlikult rakendatavate hea põllumajandustava eeskirjade koostamine,
- vee nitraadireostuse vältimise ja vähendamise tegevusprogrammide koostamine; programmide rakendamine määratud nitraaditundlikel aladel või kogu territooriumil on kohustuslik,
- määratud nitraaditundlike alade ja tegevusprogrammide läbivaatamine ning võimalik muutmine vähemalt iga nelja aasta järel ning
- iga nelja aasta tagant komisjonile direktiivi rakendamist käsitleva eduaruande esitamine.

Nitraadidirektiivi artikli 10 kohaselt peaksid liikmesriikide poolt komisjonile esitatavad aruanded eelkõige sisaldama teavet hea põllumajandustava eeskirjade, määratud nitraaditundlike alade ja veeseire tulemuste kohta ning kokkuvõtet nitraaditundlike aladega seotud tegevusprogrammide asjakohastest aspektidest.

Käesoleva (eespool nimetatud aruannetel põhineva) aruandega täidetakse komisjoni kohustused kooskõlas artikliga 11. Aruanne põhineb peamiselt liikmesriikide poolt ajavahemiku 2008–2011 kohta esitatud andmetel ning sellele on lisatud komisjoni talituste töödokument (SEC(2013) xxx), milles on esitatud kaardid ja tabelid põllumajandusest lähtuva toitainekoormuse näitajate, vee kvaliteedi ja määratud nitraaditundlike alade kohta nii ELi tasandil kui ka iga liikmesriigi kohta eraldi.

Teist korda on aruande esitanud kõik 27 liikmesriiki. Nüüd on võimalik kõikide liikmesriikide andmeid võrrelda eelmise aruandlusperioodi andmetega. Aruanded esitati 2012. aastal ning täiendavat teavet esitati 2013. aasta alguses.

2. PÕLLUMAJANDUSEST LÄHTUVA KOORMUSE ARENG

Kariloomad

Kariloomakasvatus on põllumajandusest lähtuva keskkonnakoormuse üks peamisi põhjusi. Suurte loomakarjade koondumine kohalikul või piirkondlikul tasandil on keskkonnale ohtlik, sest sõnnikutoodang ei ole tasakaalus kasutada oleva maaga ja põllukultuuride väetamisvajadustega. Sellise tasakaalutuse tulemusena jääb üle toitaineid, millest suurem osa jõuab varem või hiljem vette (nitraadid ja fosfaadid) ja õhku (ammoniaak ja lämmastikoksiidid), kui sõnnikut piirkonnast välja ei veeta.

Kuna kõik liikmesriigid ei ole esitanud täielikke andmeid kariloomade arvu kohta,[1] on allpool esitatud Eurostati ametlik statistika.

Veiste[2] puhul näitab aruandluseperioodide 2004–2007 ja 2008–2011 võrdlemine, et EL 27 riikides on loomade arv veidi vähenenud (–2 %)[3]. Suhteline vähenemine oli suurim Rumeenias (–20 %), Maltal (–17 %), Bulgaarias (–13 %) ja Slovakkias (–9 %); veiste arv suurenes eelkõige Madalmaades (+6 %), Poolas (+4 %) ja Prantsusmaal (+4 %).

Lüpsiloomade arv vähenes EL 27 riikides perioodide 2004–2007 ja 2008–2011 vahel 5 %[4]. Lüpsiloomade arv vähenes suhteliselt kõige rohkem Rumeenias (–18 %), Slovakkias (–15 %), Hispaanias (–14 %), Bulgaarias ja Portugalis (–13 %), Eestis, Maltal ja Kreekas (–12 %) ning Ungaris ja Leedus (–11 %); lüpsiloomade arv kasvas Luksemburgis (+8 %), Madalmaades (+4 %) ja Taanis (+3 %).

Sigade arv vähenes EL 27 riikides 2004.–2007. aasta ja 2008.–2011. aasta aruandeperioodi võrdluse kohaselt 5 % võrra[5]. Sigade arv vähenes suhteliselt kõige rohkem Slovakkias (–36 %), Tšehhi Vabariigis (–33 %), Sloveenias (–28 %), Bulgaarias (–26 %), Poolas (–22 %), Ungaris (–19 %), Maltal (–18 %), Leedus (–16 %) ja Rumeenias (–14 %). Sigade arv suurenes Kreekas (+10 %), Madalmaades (+7 %), Luksemburgis (+6 %) ja Eestis (+3 %).

Kodulindude puhul on Eurostati andmed kättesaadavad ainult aastate 2003, 2005, 2007 ja 2010[6] kohta; kodulindude keskmine arv ei ole EL 27 riikides muutunud, kuigi liikmesriigiti on toimunud suuri muutusi. Kodulindude arv kasvas oluliselt Lätis (+28 %), Sloveenias (+22 %), Austrias (+19 %) ja Madalmaades (+13 %) ning vähenes samas Küprosel (–21 %), Bulgaarias (–16 %), Eestis (–17 %), Soomes (–11 %) ja Iirimaal (–10 %).

Samuti torkasid silma suured muutused lammaste arvus,[7] mis kasvas kahe aruandeperioodi võrdluses suhteliselt kõige rohkem Leedus (+67 %) ja kahanes suhteliselt kõige enam Portugalis (–30 %), Madalmaades (–28 %) ja Poolas (–26 %).

Liikmesriikide esitatud andmete kohaselt vähenes sõnnikulämmastiku kasutamine kahe aruandeperioodi võrdluses enam kui 10 % Tšehhi Vabariigis, Leedus, Portugalis, Slovakkias, Hispaanias ja Põhja-Iirimaal; sõnnikulämmastiku kasutamine suurenes rohkem kui 10 % Küprosel, Ungaris ja Rootsis. Kõik liikmesriigid ei ole sõnnikulämmastiku kasutamise kohta andmeid esitanud, mistõttu EL 27 riikide koondnäitajat ei saa arvutada.

---

1 Liikmesriikide esitatud andmed võib leida talituste töödokumendi I jao tabelis 1.

2 „Veised” viitab kõikidele veisekategooriatele.

3 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 2.1. Muutuse protsendi arvutamiseks võrreldi veiste keskmist arvu ajavahemikul 2008–2011 veiste keskmise arvuga ajavahemikul 2004–2007: [(2008–2011 keskmine) – (2004–2007 keskmine)]/[(2004–2007 keskmine)] × 100.

4 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 2.2.

5 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 2.3.

6 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 2.4.

7 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 2.5.

Mineraalväetiste kasutamine

Eurostati ja Fertilizers Europe'i[8] andmetel vähenes EL 27 riikides kasutatud mineraalse lämmastikväetise kogus ajavahemike 2006–2007 ja 2008–2010 võrdluses 6 %[9]. Pärast 2010. aastat on mineraalse lämmastikväetise kasutus püsinud stabiilsena[10]. ELis kasutatakse praegu ligikaudu 11 miljonit tonni mineraalset lämmastikväetist aastas, mis tähendab, et 25 aastat tagasi saavutatud tipptasemega võrreldes on kõnealune kogus vähenenud ligikaudu 30 %. Fosforit ja kaaliumit sisaldavaid väetisi kasutati 2010. aastal ligikaudu 2,5 miljonit tonni, mida on peaaegu 70 % vähem kui kõnealuste väetiste kasutamise tippajal 1980. aastate lõpus[11].

Lämmastikubilanss ja lämmastiku sattumine keskkonda

Lämmastikubilansi puhul võib täheldada suuri erinevusi liikmesriikide vahel. Samuti varieerub suurel määral fosforibilanss[12].

Kõik liikmesriigid ei ole esitanud teavet lämmastiku keskkonda sattumise kohta[13]. Siiski on saadaolevatest andmetest näha keskkonda sattuva lämmastiku koguse vähenemist. Nagu eelmistel aruandeperioodidel, on põllumajandus endiselt peamine keskkonda sattuva lämmastiku allikas. Loomasõnniku, mineraalväetiste ja muude saasteallikate suhteline osatähtsus on liikmesriigiti erinev ja sõltub paljudest teguritest, sealhulgas teatavate rannikualade puhul eelkõige rahvastiku tihedusest.

3. VEE SEIRE, KVALITEET JA SUUNDUMUSED

Seirevõrgud

Põhjavesi

Võrreldes 2004.–2007. aasta aruandeperioodiga oli EL 27 riikides põhjavee seirejaamade arv 2008.–2011. aasta aruandeperioodiks suurenenud ligikaudu 10 %, kokku 33 493 seirejaamani. ELis on põhjavee seirejaamade võrgu keskmine tihedus 8 jaama 1 000 km^2 maa-ala kohta[14]. Kõige suurem on tihedus Maltal ja Belgias, kus on vastavalt peaaegu 130 ja peaaegu 100 seirejaama 1 000 km^2 kohta. Soomes ja Saksamaal on võrk kõige hõredam ja 1 000 km^2 kohta on nendes riikides vähem kui üks seirejaam.

Keskmine proovide võtmise sagedus ELis on ligikaudu kolm korda aastas ning ulatub ühest korrast aastas Lätis, Leedus ja Taanis viie korrani aastas Ühendkuningriigis ja Belgias[15].

Pinnavesi

Võrreldes 2004.–2007. aasta aruandeperioodiga oli EL 27 riikides magevee seirejaamade arv 2008.–2011. aasta aruandeperioodiks suurenenud ligikaudu 9 % ja kõnealustes riikides tegutses kokku 29 018 seirejaama. ELis on magevee seirejaamade võrgu keskmine tihedus 6,9 jaama 1 000 km^2 maa-ala kohta. Võrgu

8 Fertilizers Europe on Euroopa väetisetootjate ühendus.

9 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 4. Tabelis 3 on esitatud liikmesriikide aruannete andmed lämmastikväetiste ja sõnnikulämmastiku kasutamise kohta aastas.

10 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 1.

11 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 1.

12 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 5.

13 Vaid 15 liikmesriiki esitasid täielikud andmed.

14 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 6 ja joonis 2.

15 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 3.

tihedus on kõige suurem Ühendkuningriigis ja Belgias. Kõige hõredam on seirejaamade võrk Soomes, Kreekas ja Saksamaal[16].

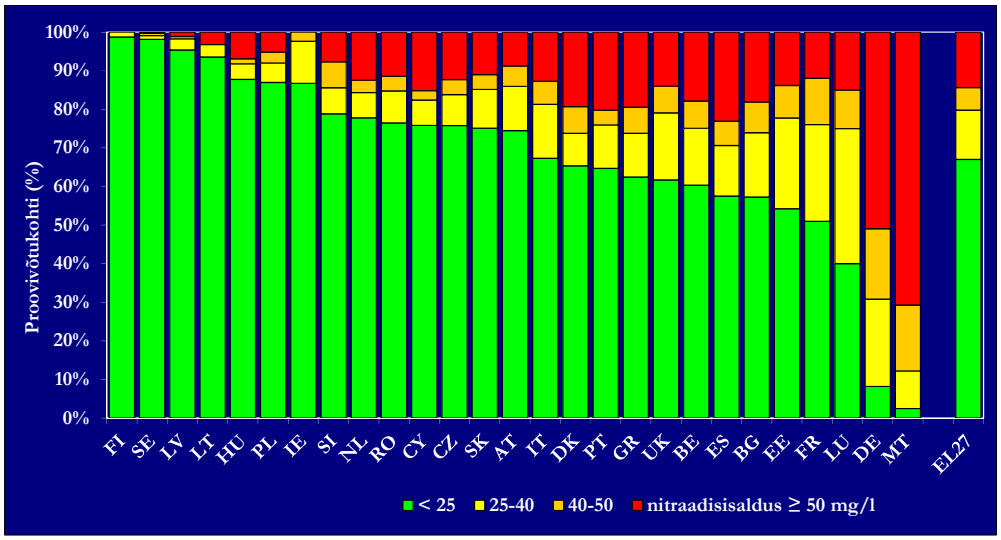
Soolase vee seirejaamade koguarv EL 27 riikides on aruandeperioodide võrdluses suurenenud 2 577 jaamalt 3 210 jaamani[17].

Pinnavee proovide võtmise sagedus (kõikide veekogude puhul) ulatub kolmest korrast aastas Maltal ja Kreekas ligikaudu 60 korrani aastas Taanis[18].

Vee kvaliteet

Põhjavesi

Ajavahemikul 2008–2011 oli 14,4 %-s EL 27 riikide põhjavee seirejaamadest keskmine nitraadisisaldus üle 50 mg/l ja 5,9 % puhul jäi nitraadisisaldus 40 ja 50 mg vahele[19]. Selles valdkonnas on toimunud tagasihoidlik areng võrreldes eelmise aruandeperioodiga, kui 50 mg piir ületati 15 %-s seirejaamadest ning 6 % seirejaamadest teatas 40–50 mg nitraadisisaldusest. Kõige väiksem oli põhjavee nitraadisisaldus Soomes, Rootsis, Lätis, Leedus ja Iirimaal. Kõige suurem oli nitraadisisaldus Maltal ja Saksamaal. Eri liiki põhjaveekogumite võrdlemise tulemusena leiti, et vee kvaliteet oli kõige parem survepõhjaveekihtides, kus peaaegu 85 % seirejaamadest andis nitraadisisalduse mõõtmistulemuseks vähem kui 25 mg/l[20]. Nitraadisisaldust, mis ületas 50 mg/l, esines suhteliselt rohkem 5–15 m sügavusel asuva vaba põhjavee seire jaamades, võrreldes sügavamal asuva vaba põhjavee seire jaamadega, kuigi põhjavee lämmastikusisalduse erinevused olid väikesed.

Joonis A. *Nitraatide esinemissagedus põhjavees (aasta keskmine nitraadisisaldus)[21,22]. Esitatud on kõikide põhjavee kvaliteeti mõõtvate seirejaamade tulemused; jaamades mõõdetakse vee kvaliteeti eri sügavustel.*

16 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 7 ja joonis 4.

17 Vt talituste töödokumendi I jao tabel 8.

18 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 5.

19 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 6, tabel 9 ja kaart 1.

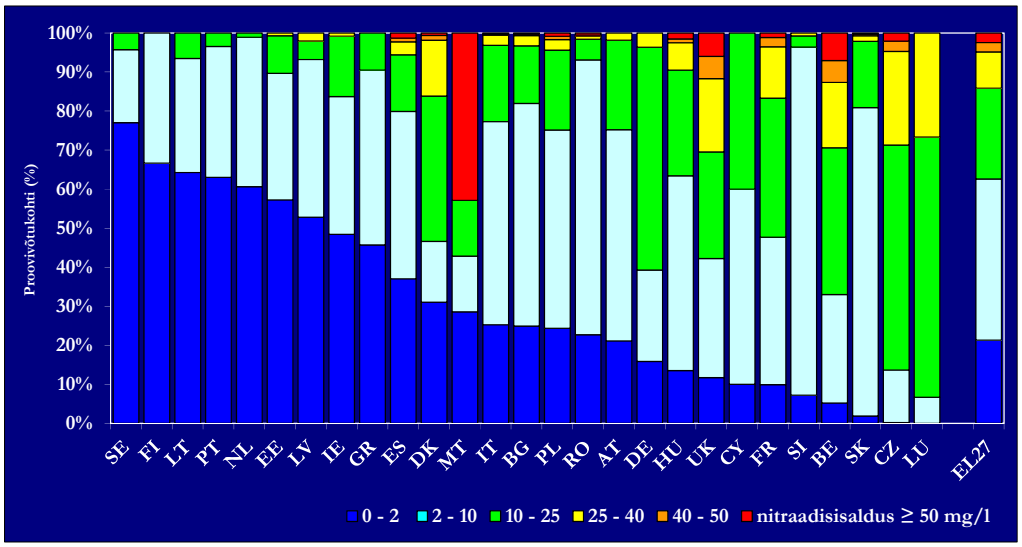
20 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 7.

21 Põhjavee seirejaamades, kus vee nitraadisisaldus oli pika aja vältel madal, ei mõõdetud nitraadisisaldust kõikidel juhtudel iga nelja aasta järel. Seetõttu võib käesoleval joonisel kõrge nitraadisisaldusega seirejaamade osakaal olla tegelikust veidi suurem.

22 Joonise A võrdlemist joonisega 2, mis on esitatud komisjoni talituste töödokumendis, mis on lisatud komisjoni poolt nõukogule ja Euroopa Parlamendile esitatud aruandele nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ (veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest) rakendamise kohta liikmesriikide 2004.–2007. aasta aruannete põhjal, võib takistada jälgitud jaamade arvu

Mage pinnavesi

Kõikide EL 27 riikide seirejaamade aruannetel põhinevate aasta keskmiste näitajate kohaselt jäi nitraadisisaldus 62,5 %-s jaamadest alla 10 mg/l, samas kui 2,4 %-s jaamadest oli kõnealune näitaja vahemikus 40–50 mg/l ja 2,4 % jaamade puhul ületas nitraadisisaldus 50 mg/l[23]. Ka mageda pinnavee puhul on nitraadisisalduse näitajad paranenud, võrreldes eelmise aruandeperioodiga, kui nitraadisisaldus ületas 50 mg/l 3 %-s kõigist jaamadest ja 2,9 % jaamadest teatasid nitraadisisaldusest, mis oli vahemikus 40–50 mg/l. Talve keskmiste väärtuste puhul ületas vee nitraadisisaldus 25 mg/l piiri 2,9 %-s jaamadest ja 50 mg/l piiri 2,4 %-s jaamadest. Mageda pinnavee aasta keskmine nitraadisisaldus oli väikseim Soomes ja Rootsis, millele järgnesid Leedu, Portugal ja Madalmaad; kõrgeimad olid näitajad Maltal, Ühendkuningriigis ja Belgias, kus suures osas seirejaamadest ületas vee nitraadisisaldus 40 mg/l.

Joonis B. *Keskmise nitraadisisalduse tasemete esinemissagedus magedas pinnavees (aasta keskmine nitraadisisaldus).*

Mageda pinnavee troofilisele seisundile hinnanguid andes olid liikmesriigid kasutanud väga erinevaid parameetreid ja troofilise seisundi klassi määramise meetodeid[24]. Lisaks jätsid teatavad liikmesriigid eutrofeerumisega seotud andmed esitamata või esitasid puudulikud andmed jõgede (Saksamaa, Taani, Prantsusmaa, Küpros, Malta, Rumeenia ja Ühendkuningriik) ning järvede (Küpros, Tšehhi Vabariik, Prantsusmaa, Luksemburg, Malta ja Ühendkuningriik) kohta.

Pinnavett nimetati rohketoiteliseks ja ülirohketoiteliseks vastavalt 16,3 %-s ja 6,3 %-s EL 27 riikide vooluvee seirejaamadest; vähetoiteliseks ja ultraoligotroofseks nimetati vett vastavalt 35,4 %-s ja 20,6 %-s seirejaamadest. Ultraoligotroofse vooluveega seirejaamade osakaal oli kõige suurem Hispaanias, millele järgnesid Bulgaaria ja Sloveenia, samas kui ülirohketoitelise vooluveega seirejaamade osakaal oli kõige suurem Belgias ja Madalmaades, millele järgnesid Tšehhi Vabariik ja Soome. Vooluvee rohketoitelisuse tase oli samuti kõrge Leedus ja Luksemburgis[25].

Pinnavett nimetati rohketoiteliseks ja ülirohketoiteliseks vastavalt 24,1 %-s ja 12,7 %-s EL 27 riikide järvevee seirejaamadest; vähetoiteliseks ja ultraoligotroofseks

märkimisväärne erinevus (nt Austria puhul, kes esitas kõikide seirejaamade andmed ajavahemiku 2008–2011 kohta, kuid kokkuvõtlikud andmed ajavahemiku 2004–2007 kohta).

23 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 8, tabel 10 ja kaart 4.

24 Vt liikmesriikide kokkuvõtvad teabelehed talituste töödokumendi V jaos.

25 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 10.

nimetati vett vastavalt 36,6 %-s ja 2,4 %-s seirejaamadest. Ultraoligotroofse järveveega seirejaamade osakaal oli kõige suurem Lätis, millele järgnes Hispaania; rohketoitelise või ülirohketoitelise järveveega seirejaamade osakaal oli kõige suurem Madalmaades, millele järgnesid Taani, Slovakkia, Poola, Bulgaaria ja Belgia[26]. Üldiselt on vee troofiline seisund jõgedes parem kui järvedes[27].

Soolane vesi

Mageveega võrreldes on soolase[28] vee nitraadisisaldus väiksem[29] – aasta keskmiste väärtuste põhjal ületas vee nitraadisisaldus 25 mg/l 1,4 %-s soolase vee seirejaamadest ning oli vähem kui 2 mg/l 72,5 %-s seirejaamadest. Talve keskmiste väärtuste ja maksimaalsete väärtuste puhul olid näitajad sarnased.

Kõiki EL 27 riike hõlmav troofilise seisundi hindamine ei ole võimalik, sest paljude liikmesriikide kohta ei ole esitatud andmeid[30] ning kasutatakse erinevaid hindamismeetodeid. Näiteks ei esitatud andmeid Küprose, Rumeenia, Saksamaa, Taani, Prantsusmaa, Iirimaa, Portugali ega Rootsi kohta. Ühendkuningriigi puhul esitas üksnes Põhja-Iirimaa digitaalsed andmed. Belgia puhul esitas andmed üksnes Flandria piirkond. Olemasoleva teabe kohaselt on Belgias kogu soolane vesi ülirohketoiteline, samas kui Bulgaaria, Läti, Leedu ja Madalmaade kõikides soolase vee seirejaamades on vett nimetatud rohketoiteliseks.

Vee kvaliteedi suundumused

Põhjavesi

2004.–2007. aasta aruandeperioodi ja 2008.–2011. aasta aruandeperioodi veeseire tulemuste võrdlemine näitab, et nii EL 27 riikides kokku kui ka paljudes liikmesriikides (42,7 %-s EL-i veeseirejaamadest) püsib nitraadisisaldus samal tasemel, samas kui vähenemistendentsi ja suurenemistendentsiga seirejaamade osakaal on ligikaudu ühesugune (vastavalt 30,7 % ja 26,6 %); kõnealune olukord on võrreldav eelmiste aruandeperioodidega[31]. Vähenemistendentsiga seirejaamade osakaal on kõige suurem Iirimaal, kõige stabiilsem on nitraadisisalduse tase Lätis ja suurenemistendentsiga seirejaamade osakaal on kõige suurem Eestis.

Mage pinnavesi

EL 27 riikides väheneb aasta keskmiste näitajate põhjal nitraadisisaldus 42,1 %-s kõikidest magevee seirejaamadest; 12,1 %-s kõnealustest jaamadest on näha olulist vähenemist[32]. 38,7 %-s seirejaamadest oli nitraadisisaldus stabiilne ja 19,1 % teatas nitraadisisalduse suurenemisest[33]. EL 27 riikides on mageda pinnavee kvaliteet käesoleval aruandeperioodil paranenud. Võrreldes ajavahemikuga 2004–2007 on vähenenud selliste seirejaamade osakaal, kus vee nitraadisisaldus on üle 25 või 50 mg/l. Kuna enamiku veekogude kohta ei ole piisavalt andmeid, ei saa teha järeldusi pinnavee troofilise seisundi tendentside kohta.

26 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 11.
27 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 12 ja kaart 7.
28 „Soolane vesi" – ülemineku-, ranniku- ja merevesi.
29 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 9.
30 Vt talituste töödokumendi I jao joonised 13a–13d.
31 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 14 ja kaart 3.
32 Suur langus on vee nitraadisisalduse vähenemine enam kui 5 mg/l võrra.
33 Vt talituste töödokumendi I jao joonis 15 ja kaart 6.

4. NITRAADITUNDLIKE ALADE MÄÄRAMINE

Liikmesriigid on kohustatud määrama tundlikeks aladeks kõik sellised maa-alad oma territooriumil, kust saavad oma vee reostunud või meetmete võtmata jätmise korral reostumisohus olevad veekogud. Vähemalt üks kord nelja aasta jooksul peavad liikmesriigid veeseire tulemuste põhjal vaatama nitraaditundlike alade nimistu läbi ja vajaduse korral seda muutma. Liikmesriigid võivad tundlike alade määramise asemel otsustada rakendada tegevusprogramme kogu riigi territooriumil. Austria, Taani, Soome, Saksamaa, Iirimaa, Leedu, Luksemburg, Malta, Madalmaad, Sloveenia, Flandria piirkond ja Põhja-Iirimaa on otsustanud selle lähenemisviisi kasuks, et tagada parem kaitse kõikidele veekogudele ja mitte üksnes sellistele, mis vastavad nitraadidirektiivi I lisa kriteeriumidele.

Koos kogu territooriumi hõlmavat lähenemisviisi rakendavate liikmesriikidega moodustasid alad, mille suhtes kohaldati 2012. aastal ELis tegevusprogramme, 1 952 086,5 km² ehk ligikaudu 46,7 % ELi maismaapinnast.

Võrreldes 2008. aastaga on ELi tundlike alade kogupindala suurenenud eelkõige Rumeenias, Belgia Vallooni piirkonnas, Hispaanias, Rootsis ja Ühendkuningriigis[34].

5. TEGEVUSPROGRAMMID

Liikmesriigid on kohustatud koostama ühe või mitu tegevusprogrammi, mida nad kohaldavad määratud tundlike alade või kogu territooriumi suhtes. Tegevusprogrammid peavad sisaldama vähemalt direktiivi II ja III lisas osutatud meetmeid, mis on muu hulgas seotud kindlaksmääratud ajavahemikega, mil mineraalväetiste ja orgaaniliste väetiste kasutamine on keelatud, loomasõnniku väikseima nõutud ladustamismahuga ning väetiste piiratud kasutamisega põllumajandusmaal ja veekogude lähedal või nõlvadel.

Järgmised 23 liikmesriiki on aastatel 2008–2011 vastu võtnud uue või läbivaadatud tegevusprogrammi: Austria, Belgia, Bulgaaria, Küpros, Tšehhi Vabariik, Eesti, Prantsusmaa, Ungari, Iirimaa, Leedu, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Malta, Poola, Portugal, Rumeenia, Rootsi, Sloveenia, Slovakkia, Ühendkuningriik ning mitu Itaalia ja Hispaania piirkonda. Muudetud tegevusprogrammides on läga ja väetise lubatud kasutusaega ning vastavalt ka loomasõnniku ladustamismahtu käsitlevad eeskirjad paljudel juhtudel muutunud rangemaks. Sama kehtib ebasoodsates ilmastikutingimustes, nõlvadel või pinnavee lähedal sõnniku ja väetiste kasutamise kohta.

Tegevusprogrammide tõhususe kohta nitraadireostuse ennetamisel ja vähendamisel on liikmesriikidelt saadud väga vähe teavet, mis tekitab muret. Liikmesriigid peaksid hindama tegevusprogrammide mõju vee kvaliteedile, muuhulgas ka ajalises plaanis, et oleks võimalik teha teabel põhinevaid otsuseid nii nitraadidirektiivi kui ka muude vee kaitset käsitlevate õigusaktide eesmärkide saavutamiseks. Laiemas plaanis võib täheldada, et teatavates liikmesriikides on tegevusprogrammide rakendamise tagajärjel vee kvaliteet paranenud. Hiljuti läbivaadatud tegevusprogramme rakendavates liikmesriikides muutub uute meetmete täielik mõju tulevikus üha tuntavamaks. Muudes liikmesriikides võivad olukorra paranemist takistada asjaolud, mis ei ole seotud üksnes tegevusprogrammi teatavate meetmete puudulikkusega, vaid ka tegevusprogrammide rakendamisega väikestel või killustatud maa-aladel (nt

[34] Vt talituste töödokumendi II jao tabel 11 ja kaart 8.

Poolas, Prantsusmaal ja Itaalias) või üldeeskirjadest tehtavate rohkete eranditega (nt keeluaja erandid Madalmaades, Saksamaal ja Luksemburgis).

Väetiste kasutamise üldine piirang on jätkuvalt üks meetmetest, mida on kogu ELis kõige keerulisem rakendada. Mõni liikmesriik on otsustanud kehtestada kasutatava lämmastiku piirangud (Madalmaades, Iirimaal, Põhja-Iirimaal ja Flandrias on piiratud ka fosfori kasutamine) kõikide põllukultuuride puhul ning võtnud seega kasutusele lihtsad ja selged meetmed põllumajandustootjate teavitamiseks nende kohustustest ja kontrolli hõlbustamiseks. Muud riigid kasutavad keerulisemaid süsteeme, mis ei ole nii selged ja on seega vee kaitsmisel tõenäoliselt vähem tõhusad.

Ka loomasõnniku ladustamise maht on oluline aspekt, millele tuleks pöörata rohkem tähelepanu. Ladustamismahuga seotud nõuded on põllumajandustootjate jaoks oluline finantskoormus, mida aga tasakaalustavad mineraalväetiste kasutamise vähenemine (millega väheneb ka kasvuhoonegaaside heide) tänu sõnnikulämmastiku suuremale tõhususele ja põllumajandustootjate paremad töötingimused. Kõnealuses valdkonnas on vaja tõhusamalt tegutseda ja sealhulgas koguda rohkem teavet põllumajandusettevõtete olemasoleva ladustamismahu kohta.

Tegevusprogrammide kontrollimise eest vastutavad liikmesriigid ning põllumajandusettevõtjate programmikuulekuse tagamise üks olulisi aspekte on nõuetele vastavuse sidumine ühise põllumajanduspoliitika toetuste saamisega. Tähelepanuväärsetest kontrolliviisidest väärib märkimist Madalmaades ja Flandrias välja töötatud sõnnikutranspordi kontrollimise range kord, mille järgimist kontrollitakse GPSi abil.

6. ERANDID SEOSES PIIRMÄÄRAGA 170 KG LÄMMASTIKKU HEKTARI KOHTA AASTAS

Nitraadidirektiiviga on ette nähtud võimalus teha erandeid loomasõnnikupõhise lämmastiku maksimumkogusest (170 kg lämmastikku hektari kohta aastas), kui täidetakse direktiivi III lisas sätestatud objektiivsed kriteeriumid ning kogused, mille suhtes erandit kohaldatakse, ei takista direktiivi eesmärkide saavutamist.

Erandeid lubatakse komisjoni otsusega, mis järgneb kõnealuse direktiivi rakendamisel komisjoni aitava nitraadikomitee arvamusele. 2012. aasta lõpus kehtisid seitsmes liikmesriigis erandid, mida kohaldati nende riikide kogu territooriumil (Taani, Madalmaad, Saksamaa, Ühendkuningriik, Iirimaa) või mõnes piirkonnas (Flandria piirkond Belgias, Lombardia, Piemonte, Veneto ja Emilia Romagna piirkonnad Itaalias)[35]. Põllumajandusettevõtjatelt, kelle suhtes erandeid kohaldatakse, nõutakse tegevusprogrammidega võrreldes rangemate juhtimisstandardite järgimist ning nad peavad täitma toitainete planeerimisega seotud täiendavaid kohustusi ja alluma täiendavatele maakorralduspiirangutele. Komisjon jätkab asjakohaste meetmete võtmist, et tagada kõnealuste programmide kvaliteet, pidades silmas eelkõige uute erandite tegemist või kehtivate erandite pikendamist ning veekvaliteedi suundumusi.

7. VEE KVALITEEDI PROGNOOS

Liikmesriikide vee kvaliteedi arengu hindamise meetodid põhinevad enamasti suundumuste analüüsil ja/või arvutiga modelleerimisel, mida mõnikord on

[35] Vt talituste töödokumendi III jao tabel 12.

kombineeritud põllumajandustavade arengu analüüsiga. Kõik liikmesriigid ei ole kõnealust teavet esitanud.

Olemasolevate analüüside tulemused näitavad, et enamik liikmesriike prognoosib põhja- ja pinnavee nitraadisisalduse jätkuvat vähenemist seoses põllumajandustavade muutustega, mis tulenevad nitraadidirektiivi rakendamisest, maaelu arengu programmide kohastest põllumajanduse keskkonnameetmetest ning nõuetele vastavuse süsteemi kohaldamisest. Selliseid prognoose raskendavad siiski kliima- ja mullastikutingimuste suured erinevused ning nende mõju vee kvaliteedile, eelkõige põhjaveele.

8. RIKKUMISMENETLUSED

2013. aasta juuni seisuga oli algatatud kümme rikkumismenetlust kaheksa liikmesriigi suhtes (Prantsusmaa suhtes seoses nitraaditundlike alade määramisega, Prantsusmaa suhtes seoses tegevusprogrammiga, Luksemburgi suhtes seoses tegevusprogrammiga, Kreeka suhtes seoses nitraaditundlike alade määramisega, Kreeka suhtes seoses tegevusprogrammiga, Poola suhtes seoses nitraaditundlike alade määramise ja tegevusprogrammiga, Slovakkia suhtes seoses seire, nitraaditundlike alade määramise ja tegevusprogrammiga, Bulgaaria suhtes seoses tegevusprogrammiga, Itaalia suhtes seoses tegevusprogrammiga ning Läti suhtes seoses tegevusprogrammiga). Lisaks on seitsmele liikmesriigile esitatud seitse teabenõuet EU Pilot-süsteemi[36] raames (Belgia Vallooni piirkonnale seoses nitraaditundlike alade määramise, tegevusprogrammi ja kontrollimeetmetega, Bulgaariale seoses seire ja nitraaditundlike alade määramisega, Rootsile seoses nitraaditundlike alade määramisega, Maltale seoses tegevusprogrammiga, Küprosele seoses tegevusprogrammiga, Tšehhi Vabariigile seoses tegevusprogrammiga ning Eestile seoses tegevusprogrammiga), et selgitada kõnealuste riikide nitraadidirektiivi rakendamise õigusaktide teatavate aspektidega seotud küsimusi.

Nitraaditundlike alade määramisega seotud juhtumite puhul on sageli puudulikult määratletud rohketoitelised veekogud ja/või alad, kust sellised veekogud saavad oma vee. See kehtib eriti merealade puhul.

Tegevusprogrammidega seotud juhtumite puhul on probleem enamasti väetise ja sõnniku kasutamiskeelu aja ebaküllaldases pikkuses, sõnniku ladustamismahu nõuete ebapiisavuses, üldist väetamist piiravate eeskirjade puudulikkuses ja/või ebaselguses ning ebapiisavates eeskirjades, millega veereostuse takistamiseks reguleeritakse väetiste kasutamist järsu kaldega, jäätunud või lumega kaetud maa-alal või vooluveekogu lähedal.

9. JÄRELDUSED JA TULEVIKUÜLESANDED

Võrreldes ajavahemikuga 2004–2007 vähenes ajavahemikul 2008–2011 veiste, sigade ja lammaste arvukusest tulenev põllumajanduse tekitatav koormus (kuigi vähenemine ei ole olnud kõikjal ühesugune), samas kui kodulindude puhul jäid näitajad endisele tasemele. Samal ajal jätkub keemiliste väetiste tarbimise vähenemise pikaajaline suundumus.

[36] EU Pilot on 2008. aastal komisjoni teatise „Ühenduse õiguse kohaldamine” [KOM(2007) 502 (lõplik)] kohaselt välja töötatud süsteem, mille eesmärk on parandada komisjoni talituste ja liikmesriikide ametiasutuste koostöö korraldust.

Tänu põhjavee ja pinnavee seirejaamade koguarvu suurenemisele on vee kvaliteedi seire muutunud tõhusamaks. Põhjavee nitraadisisaldus ületas 50 mg/l piiri 14,4 %-s ja jäi vahemikku 40–50 mg/l 5,9 %-s kõikidest põhjavee seirejaamadest, mille kohta on esitatud aruanded, seega on näitajad eelmise aruandeperioodiga võrreldes veidi paranenud; samas on vaja võtta täiendavaid meetmeid reostuse vähendamiseks ja vältimiseks. ELis on olukord riigiti erinev, kuid mõnes liikmesriigis annavad tegevusprogrammid juba häid tulemusi.

Mageda pinnavee kvaliteet on seoses nitraadisisalduse vähenemisega paranenud. Selliste seirejaamade osakaal, kus vee nitraadisisaldus liitri kohta ületas 25 või 50 mg taseme, on eelmise aruandeperioodiga võrreldes vähenenud. Troofilise seisundi muutumise kohta järelduste tegemist takistavad kaks tähtsat tegurit: i) liikmesriigid kasutavad erinevaid hindamismeetodeid ning ii) andmed, eriti soolaste veekogude kohta, ei ole piisavad. Siiski on ülemineku-, ranniku- ja merevesi paljudes Euroopa piirkondades endiselt rohketoiteline (Läänemeri ja selle rannik, Must meri, osa Põhjamerest ja Vahemere rannikust). Kuigi see sõltub ka muust koormusest (nt inimtegevusest tulenev koormus eelkõige turismiga tegelevatel rannikualadel), tuleb võtta täiendavaid meetmeid nitraaditundlike alade määramise laiendamiseks ja tegevusprogrammide edendamiseks.

Tegevusprogrammide üldine kvaliteet on paranenud tänu rangematele meetmetele, parematele väetamismeetoditele ja täitmisele pööratavuse lihtsustamisele. Samuti paraneb teadlikkus direktiivist tulenevatest kohustustest. Siiski on lahendamata veel mitu probleemi, mis on seotud peamiselt väetiste kasutamisega ning loomasõnniku ladustamismahutite mahu ja konstruktsiooni suhtes võetavate meetmetega. Muud tegurid, nagu näiteks energiakultuuride ja biogaasitööstuse hiljutine areng (eriti Saksamaal), tekitavad uusi probleeme, millega tuleb tegevusprogrammide raames piisavalt tegeleda. Samuti tuleb piimaanni suurenemise tõttu teatavates liikmesriikides kohandada sõnnikutoodangu koefitsienti piimaveise kohta. Positiivne on aga see, et mittemäletsejate teatavate söötmisrežiimide puhul on parandatud toiduvalgu- ja fosfaadisisaldust, mis peaks veelgi vähendama toitainekoormust.

Tegevusprogrammides ei ole piisavalt käsitletud aiakultuuride kasvatamisest tulenevat koormust, kuid liikmesriikide ja teadusringkondadega tehakse koostööd kõnealuse valdkonna parema mõistmise ja praktika edendamiseks. Kuna mõnes piirkonnas ohustavad aiakultuurid oma omaduste ja intensiivkasvatusmeetodite tõttu tõsiselt vee kvaliteeti, tuleb probleemi lahendamiseks võtta konkreetseid meetmeid.

Jätkuvalt teeb muret see, et vaatamata põllumajandustavade ja vee kvaliteedi üldisele paranemisele on jäänud probleemseid alasid, kus näitajad ei parane; sellistele aladele peab tulevikus rohkem tähelepanu pöörama, eelkõige seoses tegevusprogrammide meetmetega. Mõnel sellisel probleemsel alal toimub intensiivne loomakasvatus või aiandustootmine, mõnel juhul on tegemist pinnasest või geoloogilistest formatsioonidest (nt liivane ja lösspinnas, karstunud ja muud poorsed kivimid) tuleneva eripäraga. Liikmesriigid peavad direktiivi artikli 5 lõike 5 nõuetest ja sätetest lähtudes kõnealuste probleemidega tegelema. Kooskõlas kõnealuse artikliga jälgib komisjon tulevikus eriti tähelepanelikult liikmesriikides veekvaliteedi suundumustega seotud täiendavate või tõhustatud meetmete rakendamise vajadust.

Vee raamdirektiivi[37] rakendamise viimased hinnangud ning rahvusvaheliste konventsioonide raames tehtud uuringud näitavad, et ELi veekogude hea seisundi

[37] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2000. aasta direktiiv 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik, EÜT L 327, 22.12.2000, lk 1.

saavutamisel on kõige suuremaks takistuseks hajureostusallikad. Seepärast on Euroopa veevarude kaitsmise kavas[38] nimetatud nitraadidirektiivi ühe peamise vahendina vee raamdirektiivi eesmärkide saavutamiseks.

Nitraadidirektiiv on aidanud vähendada ka ammoniaagi ja lämmastikoksiidi heidet, kuna direktiiviga on tõstetud üldist sõnnikukäitluse kvaliteeti ja optimeeritud väetisekasutust põllukultuuride vajaduste rahuldamiseks. Kõnealust heidet õhku saaks veelgi vähendada nitraaditundlike alade laiendamise ja/või nitraaditundlikel aladel kehtivate eeskirjade kohaldamisega ka väljaspool nimetatud alasid.

Nitraadidirektiivi edasine rakendamine suurendab ka sõnniku ja mineraalväetiste ressursitõhusust kooskõlas konsultatiivse teatisega fosfori säästva kasutamise kohta [COM(2013) 517].

[38] COM(2012) 673 (final).